

УДК 330.1

ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ю.О. Бровкіна к.е.н., доцент

Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, Україна

Поява категорії економічна безпека в науковій літературі обумовлена ринковою трансформацією економіки України, і як наслідок цього, прагненням виходу на світові ринки, поглибленням інтеграційних зв'язків тощо. Розвиток ринкових механізмів в економіці України значно посилює вплив факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємств. В Господарському кодексі України проголошується, що будь-яка підприємницька діяльність здійснюється на власний ризик [1], ця обставина викликає об'єктивну необхідність вивчення різного роду загроз, причин, що їх викликають та засобів їх попередження або подолання. Ці обставини потребують створення надійної системи економічної безпеки. Дослідження проблеми економічної безпеки на рівні підприємства ставить перед власниками бізнесу завдання з пошуку адекватного балансу внутрішніх можливостей організації та оточуючого середовища з метою продовження ефективної роботи підприємства на ринку. З точки зору методологічного розв'язання цих завдань необхідне попереднє вивчення характеристик притаманних економічній безпеці на мікрорівні, що стане у нагоді для більш детальної конкретизації основних її аспектів та правильній розстановці пріоритетів у процесі побудови системи економічної безпеки на підприємстві. Наукова обґрунтованість різних напрямів економічної безпеки підприємства, їх систематизація та узагальнення надасть можливість власникам бізнесу зробити адекватний вибір щодо застосування кожного окремого підходу, допоможе зосередити увагу на ключових аспектах економічної безпеки підприємства в рамках певного виду економічної діяльності та дозволить покращити її результати.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Вивчення проблеми економічної безпеки підприємства продовжують розширювати та удосконалювати. Різним аспектам економічної безпеки на рівні підприємства присвячено багато наукових праць вітчизняних та західних вчених серед них Л. Абалкін, О. Ареф'єва, І. Белоусова, О. Белов, В. Гусев, Б. Губін, С. Дубецька, С. Льяшенко, Д. Ковальов, Г. Козаченко, Н. Лоханова, О. Новікова, Є. Олейников, Н. Реверчук, В. Сенчагова, Т. Сухорукова, В. Тамбовцев,

Бровкіна Ю.О. Підходи до вивчення поняття економічної безпеки підприємства.

Проаналізовано низку підходів до тлумачення поняття «економічної безпеки підприємства» та наведене критичне бачення існуючих напрямків дослідження. Зроблені відповідні узагальнення щодо комплексного визначення основних характеристик економічної безпеки на рівні підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, підходи, поняття, характеристики

Бровкіна Ю.А. Подходы к изучению понятия экономической безопасности предприятия.

Проведен анализ подходов к толкованию понятия «экономической безопасности предприятия» и дано критическое видение существующих направлений исследования. Сделаны соответствующие обобщения относительно комплексного определения основных характеристик экономической безопасности на уровне предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, подходы, понятия, характеристики

Brovkina J.A. Approaches to the investigation of the enterprise economic security concept.

The approaches to the definition of the category “the enterprise economic security” were investigated. Critical vision of the current directions are presented. Generalizations about more comprehensive definition of the main economic security characteristics is made.

Keywords: economic security, approaches, category, characteristics

Л. Шемяєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Шликов та інші. В наукових дослідження чітко відстежується еволюція даного поняття від ототожнення економічної безпеки із збереженням комерційної таємниці підприємства до включення в нього можливого негативного впливу факторів зовнішнього середовища, розділення економічної безпеки підприємства на функціональні складові, можливість ефективного функціонування підприємства в ситуації ризику.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Незважаючи на істотну кількість наукових праць, присвячених питанням даної проблематики, слід констатувати, що її не можна вважати завершеною, через високу мінливість зовнішнього середовища. Негативний вплив на підприємства здійснюється через недосконалість законодавчої бази, посилення конкуренції, підвищення ступеню монополізації ринків, нестабільність фінансової системи, низку соціальних проблем (скорочення рівня платоспроможного попиту, зростання рівня безробіття, низька ефективність кадрового потенціалу тощо). Наслідками всього переліченого стає зниження ефективності діяльності підприємств, підвищення рівня їх збитковості та навіть банкрутства.

Таким чином, особливої актуальності набувають дослідження в умовах настання ризикових ситуацій, притаманних ринковій системі, попередження або розв'язання яких є пріоритетним завданням економічної безпеки підприємства. До того ж, думки вчених стосовно сутності поняття економічної безпеки підприємства суттєво відрізняються одна від одної, що говорить про відсутність єдиного погляду до розв'язання даної проблеми, а така ситуація створює додаткові перешкоди на шляху до її вирішення. Всі ці обставини викликають необхідність узагальнення існуючих підходів в сфері вивчення економічної безпеки, визначення їх переваг та недоліків задля більшого уточнення основних характеристик поняття економічної безпеки підприємства.

Метою статті є визначення сучасних теоретичних підходів до поняття економічної безпеки підприємства. Завданнями дослідження виступають виділення найбільш вагомих сучасних напрямків розгляду цієї проблематики, проведення критичного та узагальнюючого аналізу, виділення основних характеристик економічної безпеки підприємства, надання об'єктивних пропозицій щодо подальшого вивчення даного напрямку.

Виклад основного матеріалу

Економічна безпека підприємства – відносно нове поняття в українській науковій літературі. За часів Радянського союзу не існувало гострої необхідності в економічній безпеці на мікрорівні, це пояснюється відсутністю конкуренції між підприємствами, плануванням їх діяльності, стабільністю зовнішнього оточення підприємств

та іншими факторами, які притаманні системам закритого типу.

Інтерес до цієї тематики виникає в 90-х роках у період започаткування ринкових трансформацій в країні. У цей час починає формуватися законодавча база з питань економічної безпеки. В нормативній лексиці поняття економічна безпека з'являється в ст. 17 Конституції України (від 28.06.1996 р.), де визначається, що забезпечення економічної безпеки (поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності України) є найважливішою функцією держави і справою всього українського народу. Законодавча база з питань економічної безпеки також регулюється Законом України «Про основи національної безпеки України», Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Господарським кодексом України тощо. Нормативно-правове забезпечення державного регулювання економічної безпеки підприємств здійснюється за такими напрямками: забезпечення легітимності підприємницької діяльності, захист економічної конкуренції та обмеження монополізму, регулювання фінансового ринку, створення спеціальних (вільних) економічних зон, формування й розвиток інфраструктури, формування систем оподаткування, проведення інвестиційної політики, регулювання інноваційних процесів, фінансова підтримка у формі державних гарантій, забезпечення іноземних кредитів [2, 3].

В площині наукової думки серед головних цілей формування економічної безпеки підприємства виділяють:

- забезпечення фінансової стійкості та незалежності;
- досягнення лідерства у технологіях;
- забезпечення високого конкурентного статусу;
- підвищення ефективності менеджменту;
- оптимізації використання потенціалу підприємства;
- мінімізації руйнівного впливу зовнішнього середовища;
- забезпечення функціонування підприємства у межах правового поля;
- захисту власної комерційної таємниці [4].

Незважаючи на відносну новизну категорії «економічна безпека», сучасна наукова література налічує десятки різноманітних підходів з вивчення економічної безпеки підприємства. Найбільш популярними та змістовними з них можна вважати захисний, ресурсно-функціональний, гармонізаційний, стратегічний, системний, ситуаційний та процесний підходи.

На перших етапах розглядання економічної безпеки на мікрорівні достатньо поширеною була інтерпретація «безпеки» з точки зору захищеності. В основу такого бачення було покладено ідеї збереження комерційної таємниці підприємства, приховування інформації про підприємство від конкурентів, створення ефективної служби безпеки підприємства тощо.

В.І. Ярочкін [5] під економічною безпекою підприємства пропонує розуміти зберігання комерційних таємниць підприємства. Безперечно таке усвідомлення економічної безпеки охоплює вузьке коло загроз, що значно знижує ефективність пошуку шляхів до утримання підприємства в безпеці. У подальшому, думки про безпеку трансформуються та наділяються новими характеристиками, що дозволяє розглядати економічну безпеку підприємства як стан захищеності важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних загроз [6]. Таке визначення торкається більшої кількості аспектів економічної безпеки, шляхом врахування важливих інтересів підприємства, які поширюються на кадровий потенціал, технологічну складову, інформацію, капітал, прибуток тощо. В наступних дослідженнях ідея захищеності стане використовуватися в різних інтерпретаціях та буде визначати нові сторони економічної безпеки підприємства.

Вважаємо, що захисний підхід найбільш повно відображає головну сутність економічної безпеки підприємства, тобто захист від негативних впливів, які можуть з'явитися в усіх напрямках діяльності, разом з цим, тлумачення прихильників захисного підходу не враховують наступні характеристики: ефективність діяльності, як головна мета створення та існування підприємства; перспективність, розглядається стан об'єкта дослідження на теперішній момент часу; опосередковано враховується вплив зовнішнього середовища.

Достатньо популярним в науковій літературі можна вважати ресурсно-функціональний підхід до вивчення економічної безпеки. Традиційно розглядаються такі функціональні складові діяльності підприємства: техніко-технологічна, фінансова, правова, екологічна, кадрова, інформаційна, силова. Головна ідея прихильників даного напрямку полягає в найбільш ефективному використанні ресурсів за для забезпечення захисту від загроз, і як наслідок, отримання динамічного розвитку підприємства. В рамках даного підходу проводиться ретельне вивчення використання і розподілу ресурсів підприємства, досліджуються основні процеси, розробляються заходи щодо підтримки високого рівня економічної безпеки. На думку

Є. Олейникова економічну безпеку слід розглядати як «... стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства тепер і в майбутньому» [7]. І. Белоусова пропонує трактування економічної безпеки як «... збалансований безупинний і сталий розвиток, що досягається за використання всіх ресурсів і підприємницьких можливостей, за якими гарантується найбільш ефективне їх використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного і соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним

впливам (загрозам), забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому» [8].

Такі визначення економічної безпеки мають ряд наступних переваг: підкреслюється стан ефективного використання ресурсів, як головна умова цілей бізнесу; відмічається наявність загроз; пропонується вивчення безпеки у часі. Однак, характеристика захищеності підприємства є не достатньо вираженою та напряму залежить від головної ідеї цього напрямку – ефективного використання ресурсів.

Слід зазначити, що велика кількість послідовників даного підходу [7, 8] розглядають економічну безпеку як постійний безперервний процес, пропонують проводити заходи з тактичного та стратегічного планування безпеки підприємства. Справедливо відзначити, що власною економічною безпекою підприємства займаються не лише в кризових ситуаціях, але й період відносної стабільності зовнішнього середовища, але способи забезпечення стану безпеки суттєво відрізняються. Протидіяти небезпеці можливо за двома способами [9]: активним (ситуація небезпеки знижується або не допускається за допомогою вживання запобігаючих заходів) та пасивним (заходи з подолання небезпечної ситуації розпочинають після її настання). Пріоритет залишається за активним гарантуванням безпеки, яке найбільш доцільне у випадку відносної стабільності та передбачуваності. Зрозуміло, що на практиці виникають ризикові, так звані форс-мажорні ситуації, які неможливо прогнозувати, наприклад, різке погіршення ситуації в країні, в такому випадку набуває актуальності пасивний підхід до вирішення проблеми.

Висновками деяких вчених відносно ефективного використання ресурсів є отримання стабільного функціонування, динамічного або стійкого розвитку підприємства [8, 10]. На практиці дані критерії достатньо важко оцінити, в силу того, що в залежності від ринкової ситуації змінюється й уявлення про них. Однак, такі ідеї можуть стати орієнтиром того, до чого треба прагнути у майбутньому.

На нашу думку, ресурсно-функціональний має комплексний характер, оскільки об'єктами його дослідження виступають найважливіші чинники діяльності підприємства, які мають безпосередній вплив на забезпечення та підтримку його економічної безпеки. Однак, цю перевагу можна розглядати і як недолік, тому що всеосяжне вивчення діяльності підприємства можна ототожнити з оцінкою ефективності його економічної діяльності, в такому випадку втрачається саме бачення економічної безпеки. До того ж, ресурси підприємства представляють перш за все його внутрішнє середовище, разом з тим втрачається увага до стану зовнішнього оточення, як головного джерела цих ресурсів. Функціональні підрозділи підприємства суттєво відрізняються за своїм змістом, при цьому

проявляється відсутність концентрації уваги на кінцевій меті діяльності підприємства. В такому випадку робиться припущення, що всі функції виконуються якісно, і як наслідок, підприємство працює з мінімальними ризиками.

Залежність інтересів підприємства від інтересів зовнішнього середовища розглядається в рамках гармонізаційного підходу. Група вчених-економістів на чолі з В. Гусевим визначають економічну безпеку «... як стан ефективного використання ресурсів та існуючих ринкових можливостей підприємства, що дає змогу запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам, забезпечувати тривале виживання та стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної ним місії» [11].

Послідовники даного напрямку на чолі з Г. Козаченко висловлюються про економічну безпеку «... як міру гармонізації у часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами, пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють за межами підприємства.» [2]. Інтерес підприємства, в такому контексті, пов'язується з отриманням та максимізацією прибутку, таким чином, якщо дана мета досягнута, то можна говорити про існування балансу між зовнішнім середовищем та підприємством. З цього випливає, що більшість інтересів підприємства повинна корелювати з інтересами зовнішнього середовища, чого досягнути на практиці майже неможливо. Відомо, що серед факторів зовнішнього середовища найбільший вплив на підприємство створює державна політика. Здійснення такої політики може бути як прямим (створення законодавчої бази, яка регламентує діяльність підприємств), так і опосередкованим (через регулювання рівня платоспроможного попиту шляхом його підвищення, у випадку зростання добробуту в країні, або навпаки, утримання доходів основної маси населення при наростанні загального рівня інфляції). Інтереси підприємства та держави в останньому випадку не збігаються, тобто балансу інтересів не існує. Отже, економічна безпека виступає спільним взаємозалежним мірилом між підприємством і державою, оскільки, з одного боку, державна політика створює передумови для існування економічної безпеки підприємства шляхом прямого, чи опосередкованого втручання в його діяльність, з іншого боку безпека держави є похідною від економічної безпеки підприємств, які їй належать. Таким чином, висновки авторів гармонізаційного підходу в площині балансу інтересів підприємства та зовнішнього середовища не можна розповсюдити на всі можливі ситуації, але ідею прагнення до такого балансу необхідно брати до уваги при створенні системи економічної безпеки на підприємстві.

В межах гармонізаційного підходу також існує думка, що наявність конкурентних переваг у підприємства дозволить продуктивно взаємодіяти із зовнішнім середовищем, що в свою чергу сприятиме його успішному функціонуванню на

ринку [12]. Дійсно, якщо підприємство має низку конкурентних переваг, то це з одного боку, надає йому можливість до простого та розширеного відтворення, з іншого, характеризує його здатність ефективно задовольняти потреби зовнішнього середовища. Таке бачення можна трактувати як індикатор ринкової позиції підприємства, сутність економічної безпеки в такому сенсі скрита.

Загальним недоліком гармонізаційного підходу можна назвати те, що орієнтація на зовнішнє середовище суттєво нівелює значення впливу внутрішнього стану підприємства на його економічну безпеку, разом з цим слід підкреслити, що ставка на зовнішнє оточення є визначальним фактором функціонування бізнесу в системі ринкової економіки.

У межах стратегічного підходу економічна безпека розглядається з точки зору досягнення підприємством цілей, стратегічних інтересів, забезпечення тривалого виживання на ринку тощо. З цього приводу треба відмітити визначення послідовниці стратегічного підходу Л. Шемаєвої, яка висловлює наступну думку «... під економічною безпекою суб'єкта господарювання пропонується вважати характеристику суб'єкта господарювання, яка відображає його здатність реалізувати власні стратегічні економічні інтереси при певних зовнішніх умовах завдяки захисту від існуючих і потенційних загроз та використанню можливостей, що надає зовнішнє середовище» [13]. Остання фраза даного визначення підкреслює новий аспект в дослідженні економічної безпеки підприємства, а саме можливості зовнішнього середовища. Більшість дослідників економічної безпеки визначають, що зовнішнє середовище приносить йому лише загрози, тобто інтер-претують його з негативного боку. Якщо розглядати зовнішнє середовище з оптимістичної позиції, то необхідно обов'язково згадати й про можливості, які воно надає. Стосовно стратегічних інтересів підприємства слід відзначити, що їх реалізація потребує довготривалого періоду, що є найбільш можливим при умові відносної стабільності в державі, у випадку зворотної ситуації стратегічні інтереси втрачають сенс і підприємство звертається до орієнтації на тактичні цілі.

Деякі автори розглядають економічну безпеку з точки зору системності, тобто пропонується вивчення підприємства з позиції взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів та процесів, які між ними відбуваються. Інтеграція елементів в єдине ціле дозволить скоротити або навіть уникнути нерациональних витрат матеріальних та інших видів ресурсів. Результатом застосування системного підходу має стати отримання цілісних характеристик функціонування підприємства з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, що в свою чергу сприятиме забезпеченню відповідного рівня економічної безпеки шляхом захисту від потенційних та наявних ризиків. На думку В. Тамбовцева економічна безпека підприємства це «... су-

купність властивостей стану виробничої підсистеми, які забезпечують досягнення цілей всієї системи» [14]. Даний підхід до тлумачення економічної безпеки використовується Л. Абалкіним який вважає що економічна безпека на макрорівні це «... сукупність умов та факторів, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність та стійкість, здатність до постійного оновлення та самовдосконалення» [15]. Ідеї використання принципу системності покладено в основу визначення С. Дубецької, яка пропонує вивчати економічну безпеку як «... стан об'єкта в системі його зв'язків з точки зору стійкості (самовиживання) та розвитку в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз, непередбачуваних дій і складно прогнозованих факторів» [16].

В цілому, системний підхід характеризується значною ємністю та необхідністю деталізації. На такі дії витрачається багато часу, що не є ефективним в ситуаціях коли треба негайно приймати рішення. Розробка та контроль за виконанням економічної безпеки суттєво ускладнює практичну реалізацію заходів, оскільки ретельне вивчення процесів у функціональних підрозділах підприємства призводить до значної втрати часу, і врешті решт, до втрати актуальності даних по іншим, дослідженим раніше підрозділам підприємства.

Цього недоліку позбавлений ситуаційний підхід, який в останні часи широко застосовується як в практиці управління підприємством в цілому, так і в тлумаченні поняття економічної безпеки. Поява такого напряму обумовлена необхідністю швидкої зміни управління в умовах інформаційної невизначеності. Об'єктом його дослідження виступає ситуація, тобто конкретні обставини, які впливають на безпеку підприємства в конкретний момент часу. Група вчених-економістів на чолі з А. Поршневим стверджують, що економічна безпека полягає в своєчасній реакції на зміни в зовнішньому середовищі, при яких забезпечується адаптація підприємства до умов його існування [17].

Серед недосконалостей такого підходу треба виділити: по-перше, високий ступень залежності від кваліфікації та мобільності керівництва; по-друге, ризик виникнення неузгодженості між підрозділами, оскільки в умовах необхідності прийняття швидких рішень, кожний з них розв'язує ситуацію на свій власний розсуд, результатами чого можуть стати проблеми в інших підрозділах підприємства; по-третє, даний підхід доцільно застосовувати до вирішення ситуацій які неможливо передбачити, і які повторюються з певною періодичністю, в такому випадку комплекс заходів по їх подоланню вже відпрацьований.

Більшість розглянутих варіантів визначення економічної безпеки характеризують її як певний стан, позбавлений рис динаміки. Такі трактування позбавлені такої характерної для фінансово-господарської діяльності риси як процес. Дослідження економічної безпеки з позиції

процесу надає йому нового змісту та перетворює на «забезпечення економічної безпеки підприємства». Деякі науковці ототожнюють поняття «економічної безпеки» та «забезпечення економічної безпеки», що не є коректним. Саме іменник «забезпечення» акцентує увагу на тому, що економічну безпеку необхідно розглядати як процес, що протікає постійно та безперервно. Метою процесу повинен стати пошук такого стану підприємства який можна було б назвати безпечним. Таким чином «безпека» стає цільовою функцією до якої прагне підприємство і до якої можна реально наблизитися. Іменник «забезпечення» надає інформацію, про те, що в процесі досягнення цього стану необхідно виконувати певні дії. Здатність топ-менеджерів приймати вірні рішення щодо проведення тих чи інших заходів, повинно привести підприємство до бажаного стану. Найбільш змістовним з цього приводу вважаємо визначення вченого-економіста

С.М. Шкарлет, де забезпечення економічної безпеки розглядається як «... системний процес, в якому поєднуються три основних компоненти: по-перше, діагностика та оцінка фінансово-економічних, операційних, та організаційних критеріїв з метою завчасної ідентифікації джерел виникнення небезпечних для діяльності підприємства проявів; по-друге, – своєчасне застосування релевантного каталогу антикризових (стабілізаційних) заходів нейтралізації внутрішніх і зовнішніх факторів; по-третє, – формування системи рекомендацій і заходів щодо створення конкурентної переваги та забезпечення розвитку підприємства на усіх етапах його життєвого та операційного циклів» [18].

З точки зору аналізу та визначення ефективності заходів по її забезпеченню, доцільними є визначення вчених-економістів, які пропонують орієнтуватися на певні встановлені норми оціночних показників. Настання будь-якої ризикової ситуації створює збитки для підприємства. Звільнитися від наслідків ризику повністю неможливо, тому підприємство повинно проводити політику скорочення втрат від них. Подібні акценти робить Н. Реверчук розуміючи економічну безпеку, як «... систему активного захисту від можливих матеріальних, людських і фінансових втрат, у якій наявні чи можливі збитки, менші від встановлених норм» [19]. Близьким до думки щодо скорочення витрат від загроз є визначення Б. Губіна, який розглядає економічну безпеку як «... оптимальний для підприємства рівень використання економічного потенціалу, коли реальні або можливі збитки виявляються нижче встановленої підприємством межі» [20]. Дані твердження, щодо певних встановлених «норм» або «меж» показників діяльності підприємства достатньо умовні. З одного боку, наявність таких значень стане дуже корисною інформацією для підприємців в контексті не доведення діяльності до кризового стану, з іншого боку, характеристика універсальності цим показникам не притаманна, таким

чином, кожне конкретне підприємство повинно розробляти їх самостійно, на базі власних спостережень, що залежить по-перше, від кваліфікації експертів, які працюють на підприємстві в даному напрямку, по-друге, цей процес пов'язаний з великими витратами часу, що недоцільно для підприємств в умовах стрімкої мінливості зовнішнього середовища.

Висновки

Підводячи підсумки дослідження слід відзначити, що вище перелічені підходи до вивчення економічної безпеки підприємства тісно переплітаються один з одним. Жоден з них неможливо назвати всеохоплюючим та досконалим. Кожний наступний дослідник додає до існуючих характеристик безпеки свої власні уточнення, але спільна ідея, яка впливає з усіх визначень полягає в наступному: підтримка підприємства у стані економічної безпеки – головна передумова стабільного розвитку бізнесу.

Узагальнюючи описані напрямки можна стверджувати, що економічна безпека підприємства багатогранне поняття, яке поєднує в собі наступні аспекти:

- заходи щодо збереження комерційної таємниці підприємства;
- залежність підприємства від загроз внутрішнього та зовнішнього середовища, необхідність використання можливостей останнього;
- наявність характеристики безперервності у проведенні та організації заходів;
- необхідність використання принципів системності в розробці заходів безпеки;
- можливість протидіяти непередбаченим ризи-

- ковим ситуаціям;
- проведення політики скорочення втрат від настання ризикових ситуацій;
- орієнтація на стратегічну мету та можливість її досягнення;
- ефективне використання ресурсів підприємства задля забезпечення його стабільного функціонування, динамічного або стійкого розвитку;
- конкурентні переваги підприємства;
- підтримка балансу інтересів підприємства з інтересами зовнішнього середовища
- досягнення стану «безпеки» в процесі виконання певних дій.

На наш погляд, розкрити глибину досліджуваного поняття можливо лише при одночасному врахуванні всіх описаних вище характеристик.

В загальному вигляді, дослідження економічної безпеки на рівні підприємств потребує подальшого аналізу з метою вивчення нових варіантів пошуку існування на ринку. Остаточний вибір стосовно використання того, чи іншого підходу або окремих його складових, залишається за кожним підприємством, і залежить від таких факторів як розмір підприємства, види його діяльності, амбіції власників тощо.

Для досягнення максимально високого рівня економічної безпеки підприємству необхідно проводити роботу по утриманню в небезпеці усіх його функціональних складових. Вважаємо перспективним в цьому напрямку перенесення аналізу в площину конкретних галузей, що дозволить врахувати їх особливості та зробити більш конкретні рекомендації.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парламентське видавництво, 2003. – 192 с.
2. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. – К. : Либра, 2003. – 280 с.
3. Скібіцький О. М. Організація бізнесу: менеджмент підприємницької діяльності : навч. посіб. / О. М. Скібіцький, В. В. Матвеев, Л. І. Скібіцька. – К.: Кондор, 2011. – 12 с.
4. Березін О. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / О. В. Березін, Л. М. Березіна. – К.: Знання, 2009. – 390 с.
5. Ярочкин В. И. Система безопасности фирмы [*Електронний ресурс*]. – М.: Ось-89, 1997. – Режим доступу: www.connect.ru/article.asp?id=4350.
6. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В. В. Шлыков. – СПб: 1999. – 144 с.
7. Основы экономической безопасности : государство, регион, предприятие, личность / под ред. Е. А. Олейникова. – М. : Бизнес-школа; Интел-Синтез, 1997. – 288 с.
8. Белоусова І. А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства / І. А. Белоусова. – Київ : Дорадо-Друк, 2010. – 430 с.
9. Галасюк В. Риск как один из неотъемлемых факторов бизнеса / В. Галасюк, М. Сорока // Економіка, фінанси, право. – 2002. – № 7. – С. 17 – 22.
10. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3(21) – С. 12 – 19.

11. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / [Гусев В.С., Демин В.А., Кузин Б.И. и др.]. – СПб. : Очарованный странник, 2001. – 288 с.
12. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку / Н. Лоханова // Економіст. – 2005. – №2. – С. 52 – 56.
13. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. екон. наук: 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності» / Людмила Григорівна Шемаєва ; Ун-т економіки та права «КРОК». – К., 2010. – 39 с.
14. Тамбовцев В. Л. Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура, проблемы / В. Л. Тамбовцев // Вестник МГУ. – Сер. 6. Экономика. – 1995. – № 3. – С. 112 – 118.
15. Абалкин Л. И. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение / Л. И. Абалкин // Вопросы экономики. – 1994. – № 2. – С. 25 – 32.
16. Дубецька С. П. Економічна безпека підприємства України / С. П. Дубецька // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: зб. наук.-практ. конф. 16-17 трав. 2001 р. – К., 2003. – С. 146 – 172.
17. Управление организацией / [Под ред. А.Г. Поршнева, З.П. Румянцевой, Н.А. Саломатина и др.]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Инфра-М, 2000. – 669 с.
18. Шкарлет С. М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку: автореф. дис. докт. екон. наук: 08.00.04 / С.М. Шкарлет. – К., 2007. – 24 с.
19. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : монографія / Н. Й. Реверчук. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.
20. Губин Б. В. Некоторые теоретико-методологические аспекты диагностики угроз экономической безопасности территории / Б. В. Губин // Экономическая безопасность: производство – финансы – банки ; [под ред. Сенчагова В. К.]. – М.: ЗАО «Финстатинформ» 1998. – С. 366 – 372.

Надано до редакції 09.01.2015

Бровкіна Юлія Олексіївна / Julia A. Brovkina
brow2007@mail.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Підходи до вивчення поняття економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Ю.О. Бровкіна // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 1 (17). – С. 122-128. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n1.html>